

СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ
КЛАДАТА
ЮБИЛЕЙНАТА
КОНФЕРЕНЦИЯ?

chitanka.info

Домакинката Николова, петдесет годишна жена с кърваво червен лак на ноктите и същия тон ярко червило на устните, с дъх на евтин парфюм, с чудовищен диоптър, зад лупите на очилата очите ѝ изглеждаха огромни и винаги учудени, беше неумолима: трябваше да освободя помещението до края на седмицата. Помещението беше „читалня“ на петия етаж на общежитието, която бях наел като издател и ползвах за кабинет, библиотека и склад за книги, които пишех и издавах сам. „Читалня“ в кавички, защото такава се водеше от социалистическо време, но не съм виждал някой да чете в тези помещения досега, в края на века, а свободният пазар намери приложение на подобни помещения — складове и офиси. Запали поредната *Виржиния слимс*, засмука нервно и я тръсна веднага в пълния с угарки пепелник на олющеното бюро, оцелял връстник на блок номер 50 в Студентския град.

— Каменов, няколко пъти отлагаме, Димитров направо ще ме уволни.

— Плащам ли си наема?

— Плащаш, ама някой ще плаща повече. Димитров го иска помещението.

— Едно е да искаш, друго е да можеш, трето и четвърто е да го направиш — напомних аз със саркастична назидателност.

— Ох моля ти се, само без тъпи майтапи!

— Какво ще ги правя, къде ще ги дяна всички тези книги?

— Мен ли питаш, Каменов?

Складове под наем имаше много, но на цени над възможностите ми. Да забутам личната си библиотека в скъп склад, заедно с непродаваемите си авторски издания? Тази творческа книжна маса беше създавана и растяла десетилетия, все по-неотстранима. Ден след ден в напрегнатия ми мозък, безсънието и глухите ми утрини. Една зима бях ставал всяка нощ в три, за да пиша в „читалнята“... Идеите ми бяха съвсем нови и се оказаха несъвместими и с конюнктурата, и с нравите в общността. Получих само глухо безразличие, гарнирано с оскъдна, но пиперлива критика. Получих леко замайване.

— Добре Танче. Ще имаш „читалнята“.

— В понеделник да е чисто! — тя се взря в мен над очилата си и примижа.

Отскоро живеех на един таван в Лозенец, във високия ъгъл бях сглобил етажерка, която побра около 200 книги. Избрах ги измежду 2000 след жестока чистка. Тези две хиляди тома изпълваха осем етажерки в „читалнята“. Бях ги пренасял поне десет пъти при всяко преселване. Печатните непродадени издания, още повече, бяха натрупани на стройни редове и колони по заглавия.

Стъпвах между етажерки и купчини, залязващото слънце обливаше стаята с топли снопове светлина. Два тона товар за нервите ми. Борсите не ги искаха, книжарниците не ги плащаха, студентите не ги четяха. Затова пък в Народната библиотека от всяко заглавие стоварвах безвъзмездно стотици екземпляри „за библиотеките в страната и в чужбина“. „Отдадеността на словото“ ми носеше вече погнуса: думите заливаха цялата нация с негативизъм и целия свят с грандиозната лъжа на тоталното консумиране. Телевизиите предаваха редовно пълните с термини и щамповани с фразите на „гражданското общество“ и „прехода“ коментари на банда политолози, идейно агресивни и всеобясняващи, без да докоснат натрапващата се истина за нашата вкоренена безотговорност. С която важно правеха всякакви прогнози, а след това нехаеха за несбъдването им. Моята сфера беше задръстена със схоластични дебати, а публиката се опияняваше от астралното и преражданията.

Това, което бях написал, беше в пълен разрез с вълната. Упоителната свобода да пишеш и публикуваш се стовари върху мен с цялата си непосилна тежест. *Утопия на живо* беше писана между 1987 и 1989 на раздрънкана пишеща машина „Марица“ на куца масичка в един таван, а през 1991 един мастит главен редактор повтаряше, че ние нищо не сме написали „за чекмеджето“. От 800 броя тираж са останали 400. Подарявах, продавах, минаха години, това остана. Точно преди Коледа на 1993 товарех тези пакети по шест тома в такси комби и си представях разграбване... През 1997 я поискаха от световно научно издателство, базирано в Амстердам, влезли в контакт с двама колеги за мнение, после колега ми сподели, че е предал рецензия „с някои дребни критически бележки“. От издателството не ми се обадиха дори да обяснят защо се отказват. До нея е *Граници на познанието*. От 800 има-няма към 500. Мъча я три години, уж преподавам по нея, препоръчвам я на студентите. Виждах в аудиторията една смачкана и разръфана, цялата подчертана с различни

цветове. За двете книги — нулев хонорар, имаше кратки анонси в печата и една критична статия на колега. Книгата *За смъртта* се продаде, от 2000 тук има по-малко от 100. Зървам и един сборник със статии, а общия куп е потискащо голям. Има-няма два тона изписана хартия, моя и чужда, ако включим струпаните заглавия встрани, отпаднали дори от библиотеката. Вдигам от купа и захвърлям: *Естетика Канта... Диалектически логос... Звезда Востока...*

Разпрацах от моите и по библиотеки, стотици томове в Народната, получавах благодарствени писма. Но има ли библиотека, която да поеме този тираж? Могат да вземат поне другите заглавия, но сега няма време... *Ликвидация!* Това е формата на *реформата* вече десет години. Вторични суровини... Къде наоколо имаше пункт за хартия? Седях пред компютъра и си държах главата в шепи, после слязох в офиса на домакинката. Таня пиеше поредното си кафе на лафче с чистачката леля Мария, суха женица с траен мирис на прах и с мустачки, толкова остри и черни, че натрапчиво ми се искаше да ги пипна.

— Ми не се сещам, абе Марийо ти знаеш ли къде приемат хартия за рециклиране?

— А, пункт за хартия? Абе там до нас возат секви стари весници, цигани карат с колички.

— Къде, къде?

Леля Мария се обръща: — Епа долу в Червена звезда, до триесети блок. — Тя се засмива. — Ама Спасе то на тебе май ще ти трябва камион за всички тия томове?

Таня добавя:

— Кога ги писа, кога ги натрупа бе Каменов? Толкова ли нямаш студенти да ги четат бе? Праскаш им двойките ако не купуват и това е.

— Стига ма Танче, — прекъсвам я аз и кой знае защо ѝ намигам свойски, — на тях само им дай бирата да надигат. Не виждаш ли, че в целия Студентски град е останала една книжарница. — Книжарницата с името „Университетска“ едва креташе, сбутана между десетките ресторанти, барове и дискотеки. И тя беше пред фалит — по рафтовете лежах самотни книжлета, а стоката беше предимно канцеларска.

— Ти нормален ли си бе Каменов? Може ли да ставаш по тъмно и да пишеш като маниак до обед? Пише си ги нашия, издава си ги и май сам си ги чете.

— Глупости. Аз не си ги чета, само ги измислям! Мога да ви подаря по петдесет броя от всяка.

Жените ще изпокапят от смях. Танчето долива коняче.

— Ох, Спасе, Спасе, да се чуди човек да плаче или да се смее с тебе? Като пишеш що не усучеш някое криминале или някое секс сборниче да съчиниш. Все ще си плати труда и разходите.

— Да не мислиш, че не ми е минавало през скапания ум? — Повдигам чашката и поемам острия вкус.

— Да сме живи и здрави. Другото ще се оправи, — добавя мъдро леля Мария и обхожда с език мустаците си.

— Тури му пепел, Танче. Докъде се докарах? Вторична суровина.

— Е, чак пък толкова. Пак добре че не си откачил. Ей го Станой. Научен работник, научен работник и изведнъж кравар.

— Епа лошо ли му е? Продава млеко, жена му обикаля из Студентския град, има си абонати.

— Зелени поляни, спокойствие, здрава храна и пари, — добавям. Станой живееше тук, бяхме приятели. Завърши, взеха го в БАН, после го съкратиха, беше се оженил за момиче от Панчарево и започна семеен бизнес. Купи на сметка пет крави със заем от тъста, направи ферма. Жена му ми е носила мляко. Предпочитах го заквасено — беше гъсто и с жълта коричка, в буркани, които сменяхме всеки път — пълни за празни. „Ще трябва да му се обадя.“

После начертавам плана. Най-напред пункта в Червена звезда, цени, условия. После транспорт: на площада Македония има частни камиони. Помощници за смъкване до входа, товарене, разтоварване в пункта: Пламен и Огнян отсреща? Тотална продажба, пари на ръка! Не е като при книжарниците — тук плащат веднага. Вечерта, с получените пари: купон да отпразнуваме освобождаването. Ще се обадя на Станьо за купона.

Спускам се между блоковете до спирката на 102. Сгърчен от усилието, мършав циганин, странно синеок и с буца на врата, бута количка, претоварена с вестници и сгънати кашони.

— Здравсти, продаваме ли, как е положението?

Мургавият се обръща и ме гледа подозрително с дълбоките си честни очи.

— Що, искаш да се включиш ли?

Включвам се най-осезателно и крепя товара, помагайки в бутането.

— Къде ги караш?

Човекът сочи с брадичка, изпънал вени:

— Епа е там на пункто, под високио блок.

Гледам в посоката. Два шестнайсет етажни блока от скорошния соц стърчат над сивия квартал. Пунктът е до входа на блок 30, в ниското тяло на трафопоста. Надписите са лошо залепени и липсват букви.

ТОРИЧНИ СУРОВИНИ ХАРТИЯ ВСЯКАКВА ПРИЕ АМ

Влизам сякаш в подземие и ме блъсва задух. Човекът в дъното на мърлявото офисче е с бръсната глава и разперени уши, навел се е и бърка в някакъв кашон, на бюрото цигара е паднала от пепелника до кафето в найлонова чашка и прогаря вестника. Вдигам я и я поставям в пепелника.

— Добър ден!

— Кво каза? — за първи път виждам човек с толкова големи уши, който не дочува, той продължава да ровичка, без да ме погледне. От прозорчето прониква лъч и черепът му приветливо лъсва.

— Приемате ли книги?

Човекът се обръща повдигнал вежди. Огромни, рунтави, надменни.

— Що да не приемаме?

— Каква е цената?

— Господине, ценоразписа е точно срещу теб, на стената.

Човекът отново се заравя в кашона и темето му угасва. Аха. Таблицата е бледа, начертана на ръка и попълнена с химикалка. Взирам се, не си нося очилата. — 6 стотинки за килограм, — произнасям гласно.

— А ти колко искаш? — Човекът се почесва зад разпереното си ухо. — Шест евро на килограм?

— А не, нямам претенции. Ама материала е доста, към два тона.

Той се опулва, пристъпва и сяда срещу мен, слънцето отново заблестява над ушите му, сега веждите му изобразяват възхищение и почуда.

— Книги, — пояснявам отново.

Човекът се пресяга за цигарата си. Взема я машинално и я пъха в устата си.

— Изгаснала е, — отбелязвам. — Бъркам и вадя запалка, паля му фаса.

— Два тона... ти да не ми докараш народната библиотека, бе тарикат?

— Градската, само градската, шефе — влизам в шегата му. — А транспорт предлагате ли?

— Е ти много искаш.

— Не бе ще си платя.

— Транспорт — човекът всмуква и огънчето облизва филтъра, — транспорт ще си търсиш.

Площад Македония е делово място, високоефективен балкански бизнес център. Покрай входа на офиса за товарни таксите две кучета дъвчат парчета пица. Няколко яки бараби кибичат с праметнати въжета през рамо и с ръце в джобовете.

— Товарим и возим! Требва ли ти нещо, приятел?

Обяснявам се с трътлестия мургав младеж, той ме гледа недоверчиво и отпива от шишето с бира.

— Виж приятел, това си е играчка, ще ни забави. Сто лева за мене и колкото ти поиска шофьорчето. — Пешо, Пешоо! — Към нас идва слаб младеж с интелигентно лице.

— Човеко ще вози книги за вторични суровини. Два тона.

Уреждам транспорта за утре, събота, един часа. Плащане на километър, но не по-малко от 20 лв. За товаренето — ще се справя без „специалистите“. Връщам се в Студентски град, влизам във входа на съседния блок и търся Пламен и Огнян. Намирам ги по гащи и чехли, нахмурени, подпухнали още от снощния купон.

— Как сте лигльовци на батко? Утре ще изнасяме книгите.

— Кои книги? Дето ги качвахме в „читалнята“?

— Няма как, Николова е пощръкляла, трябва да освободя помещението.

— Изхвърляме *Комунизъма*? — ухилва се Пламен и се почесва по голия корем.

— Утре към дванайсет, навити ли сте?

— Май имаме лекция в МЕИ-то.

— В събота? Като ви гледам какъв ентусиазъм ви тресе, съжалявам, но ще я пропуснете. Айде, и после ще си направим купонче по случая.

— ОК. На петия етаж в склада ти, нали?

Слизам по прашното стълбище. Край на обхождането на книжарници и борси. Какво да се прави, като не можеш да пишеш криминалета, в които престъпникът спи с полицайката и когато тя най-сетне го сгащи, да осъзнае, че е бременна? Откъртвам тежка въздишка, после още една. Ще се напием яко, ще псуваме системата, нали все тя ни е виновна.

На следващата сутрин идвам в блока да ликвидирам. За никакви мигове се изгубвам. Мога ли наистина без всичко това? За пръв път книгите са ми чужди — кухи и онемели. Отляво са научните и обществените книги, от дясно са художествените. Милиарди думи, объркани в своето тихо многогласие, загадъчни като Вавилонската кула, издигнали човечеството на необозрима висота и объркали го до дъно. Мярвам *Марсиански хроники* и до нея *451 градуса по Фаренхайт* на Рей Бредбъри, автор с изумително въображение. Вземам я с усмивка на умиление, четена и препрочитана. Откачен роман за хора-книги. Всред масовото изгаряне на книги в един антиутопичен свят хора от тайно общество запомнят наизуст всеки по една книга и носят имената на книгите: „Аз съм *Чичо Томовата колиба*“. „А ние сме *Братя Карамазови*“. Всевъзможни идеи и истории, които са развличали много поколения, разбуждали са унесения свят, като са омагьосвали ума му. Омагьосаните от думите са прочели по много книги и всяка от тях е казвала нещо свое, за да изградят цели фиктивни светове. Днес продукцията е масова, истинските книги се губят, а в същото време Интернет набира скорост, има сайтове за електронни книги и те ще изметат хартиената книга... Какви хора-книги, като всичко написано може да се копира на незначително място в сървърите?

Не ставам за публичност, егото ми е някак притворено — не ме потърсиха. Притворено и напомпано с отровна обида. Това подпухнало и болезнено еگو ми пречи да се израдвам на облекчаването.

Щъкам пред библиотеката и ставам разноглед от заглавията. Има ли място за тях в главата ми? Всички са изчетени в различни периоди, когато докосна някоя, познавам я, но не ми е ясно дали си е заслужавало да я прочета. Книгите ме направиха това, което съм. Чета от пет годишен. Затварях се и четях, когато другите играеха. Като ученик изръсках училищната библиотека и онази в селското читалище. Бях в шести клас, в междучасието влязох в училищната библиотека. Не беше останало нищо непрочетено за моята възраст и се спрях на *Война и мир* на Толстой. С томове 1 и 2 под мишница цъфнах на урока по история. Учителят ми се умили, но ми каза, че тази книга не е за мен. Наистина, запънах се някъде на стотната страница. За 16-ия ми рожден ден брат ми ми подари *Феноменологията на духа* на Хегел. Ето я тук, *отпада*. Тя ми обърка главата в гимназията.

Пламен и Огнян идват, трезвени и изкъпани, захващаме се да пренасяме. Имам в склада една ръчна количка. Нареждаме и търкаляме материала към асансьора, подреждаме го долу пред входа. След час в „читалнята“ са останали двайсетина папки с ръкописно изписани и напечатани листа. Отварям ги една по една за последен преглед: бележки, главно конспекти. Нямам нерви и време да ги преглеждам. Хвърлям ги в кашона с нервна досада. Вече треперя от умора и един надигащ се гняв. Става един часа, трябва да ми се обадят за транспорта. И точно на мига звънят:

— Шефе на адреса съм.

— Идвам!

Грабвам кашона, заключвам и слизам.

— Кво ще товариме?

— Ей тия книги. До пункта в Дианабад. — Казвам адреса.

Момчетата са чевръсти, шофьорът се включва.

— Всичко тва за рециклиране?

— Наложил се да освободя помещението.

— То и аз имам стотина в мазето, оставил съм ги на мишките.

Натоварваме и се мятаме, аз при шофьора, момчетата при товара.

— Ти май ще излезеш некъв научен работник.

— Нещо такова, в Университета.

— И всички тия книги — чел ли си ги? Гледам много еднакви има.

— Чел, издавал, печатал... Не ми се говори, братче.

— То кой ли ти купува вече книги? Моят калпазанин му давам всека година по стотина лева за учебници, и то от ползваните. И пак не си купува.

На пункта правим трудна маневра. Влизам в офисчето.

— Я да видим. О-хо, цял камион. — Шофьорът отваря задния капак. Лъснатият череп надниква и се шашва: — Кво правиш бе приятел? Ам, че това е много материал. Немам място тука за толкова. Днес съм и без превоз. Требва да се обаждам да ги вземат извънредно, ще ми свалят цената... Не мога да ги приема.

— Как не можеш? Нали се разбрахме. Наел съм камион с шофьор...

— Разбирам те мой човек. Но разбери ме и ти. Набутваш ме... Освен да ти ги таксувам по четири стотинки.

Един екземпляр от *Граници на познанието* — за стотинка и половина... Пари на ръка, ха-ха... Леко се отнасям и ми призлява. Преставам да чувам обясненията на кубето и само тъпо се вирам в лицето му.

Шофьорчето се обажда:

— И ся кво праим? Немам време за мотаене.

Огън пламва в главата ми. *451 градуса по Фаренхайт*. Поглеждам Огнян, поглеждам шофьора.

— Знам къде. Карай към Бистрица.

Станой има къщичка и ферма с крави някъде между Бистрица и Панчарево. Там има едни поляни, водил ме е. Намирам номера му. Звъня, не вдига. Носим се по Симеоновско шосе, завой наляво по Околовръстно. Движение, екшън, яснота: взел съм принципно и красиво решение... Тогава мобилният ми иззвънява. Станой!

— Здравсти професоре! Къде се губиш? Търсил си ме.

— Здравсти, фермер! Как си, има ли бизнес?

— Как да съм, все едно и също. Бизнес няма, ама капе по малко. Къде от вимето, къде от бутилката с ракия!

— Къде ги пасеш?

— Синът ми ги пасе... Паша има, но есен все по-далече ги водим. Наоколо купуват имоти, заграждат...

— Къде си по-точно? Бункера?

— Някъде там, ама трудно ще ме намериш. С Ладата съм, купувах фураж.

— Виж сега, ще ти обясня после. Идвам към тебе. Кравите нали са на поляна? Има ли черен път дотам?

— Има... ама защо?

— Виж братко, с камион сме, стар мерцедес, натоварил съм едни книги, не ги взеха в пункта. Идваме към тебе. Можеш ли да излезеш на шосето около Бункера.

— Караш ми камион книги?!? Какви книги, какъв пункт? Ще ви чакам на завоя след мостчето.

Обръщам се към шофьора: — Нали няма проблем да ги закараме около Бункера, може да се наложи по черен път?

— Никъв проблем. Караме — плащаш.

Бистришко шосе се извива като змия и пълзи под нас, а аз се понамествам в кабината и даже се радвам на гледките надолу. Минаваме мостчето, вирам се. Ето го на завоя, това трябва да е Станьо! Нямах да го позная, добре че размаха ръце. Пуснал си е брада, почернял. Срещали сме се няколко пъти след като замени науката с фермата.

Спираме, слизам, прегръдки, и се премествам при Станой. Фермерът-интелектуалец ни повежда с Ладата по черния път. Чуди ми се и ми се радва.

— Какво си намислил, да не ми подаряваш библиотека?

— Можеш да си вземеш, каквото поискаш. — Останалото... Имаш ли малко бензин?

След пет минути сме на поляната с кравите. Станьо ме гледа-гледа и се почесва по брадата. Не вярвам да разбира нещо, но се включва в разтоварването — шофьорът бърза. Появява се и синът му, Андрей, и той помага. След петнайсет минути камионът е освободен срещу 40 лева. Станьо изпраща Андрей с кравите за вкъщи.

— Как ти хрумна тая щуротия, Спасе?

— Не ги искаха на пункта, приятелю.

— Ама защо на пункта? И как я мислиш тая? Някой ще ни остави ли да си палим огън тука, и то какъв...

— Трябваше да освободя помещението. Аз отговарям ако нещо... Тука сме на безопасно място, няма да палим София, нито вилната зона, ха-ха.

Пращам младежта да купят вино и ракия. Мярнах магазинче край пътя.

— Четири бутилки червено и бутилка гроздова! И цигари.

Огънят на открито изисква подреждане, за да тръгне. Книги не се горят лесно... Този огън трябва да е бърз, голям, мощен и опустошителен. Клада! Солидна дървена решетка... Веднъж да се разгори, после хвърляме книги, малко по малко и докогато се справим.

Наоколо растат джанки и диви ябълки, а в малкия дол са натрупани сухи клонци. Влачим клони и цели стволове. Кръстосвам съчки, над тях клони, понапръсквам с бензин. Правя кладата, с по-едри стъбла на квадрат, на нива. Постройката е кухня, над метър висока. Още бензин, драсвам кибрита, огънят тръгва. Сухо е, няма вятър и няма дим. Всеки е с бутилка.

Надигаме шишетата.

— Наздраве момчета, благодаря ви! Без вас нямаше да..., — запъвам се.

— Какво, да си подпалиш... задника? — засмива се Станьо.

Веселието на огъня и на алкохола взаимно се усилват. Не става да ги горим пакетно. Хвърляме по две-три, огънят ги подхваща, но колебливо — трудно прониква между страниците им. Започваме с всяка индивидуално, с дължимо внимание, малка екзекуция. Разтворени, те летят към пламъците. Красиво, ритуално, та чак тържествено.

Поправям отново и отново кладата, намествайки прегорелите стъбла. *Кладата*: какво драматично заглавие за разказ. Цяло хилядолетие Инквизицията е горила на клади милиони книги и хора. Мисионерите в Мексико са изгорили цялата книжнина на ацтеките. Диего де Ланда, францисканец, управител на Юкатан, е описал културата на майите и е изгорил книгите им... Нацисти са горили купища книги... Преди десетина години в центъра на София демократи гориха *Фашизмът* на президента Желю Желев.

Станой отпива ракия: — Ти си бил голям майстор по горенето, Спасе. Сега ни липсва само пожарната.

Отговарям повече на себе си:

— Всичко е за пепел.

Черни парцали хвърчат към небето.

— За пагубното величие на творчеството, — поглежда ме присмехулно Станой и се почесва по потния врат. — И отсега нататък да мислиш преди да пишеш.

Телефонът на фермера звъни. Обясняват се с жена си.

— Виж кво, намерихме се със стар приятел. До Бункера сме... Добре... Ще се забавя. В кръчмата сме... А бе не в кръчмата, имаме си огън тука... Каменов бе, Спас, професора, помниш ли го? Цъфна ми тука, не сме се виждали бая години.

— Доцент братко, — поправям го.

Показват се първите звезди. Щурци приветстват пламъците и припадащата вечер.

Станой се рови в купчините и измъква някакви романи и популярна философия. — О-хо, Каменов! Ти си имал Фукуяма, Краят на историята. Прибирам я!

Стоим около огъня като на пост, в квадрат. Всеки е хванал по бутилка, вземаме от камарата и хвърляме ритмично. Виното и горенето ме хващат, главата ми се върти. Засмукани като в камина, пламъците бодат небето. Вихър в спирала ги тегли нагоре.

Пометен съм. Искам да се отърва от всичко. Да се отърва от цялата всепоглъщаща лъжа, от която съм просмукан... Всичко, което гори, нека изгори, та да видим какво ще остане.

Цивилизация — бетон, стъкло, пластмаса и дисплеи, а останалото са лавини от думи, цифри и пари. Трилиони знаци, които сега властват над всичко, дават безгранична свобода и робство пред хиляди ненужни и вредни стоки. Парите са крехки и лесно се обезценяват (97-ма!), а могат да се изпарят в нищото, ако настъпи глобална финансова криза. Всички държави имат да дават, а откъде вземат? Всичко започва от алчността и завършва с фалитите. Пожар от фалити, който поглъща навързаните банки и компании от Щатите до Япония. Някой следващ път пожарът няма да бъде овладян и ще унищожи световната икономика. Ще се върнем бедни и равни в нощта при нашия древен огън.

Новите книжни тела разколебават огъня, после той ги поема и ги подхваща с гневно настървение. Ние се учим да забавяме и ускоряваме подаването: странна хармония в самата стихия. Огънят се усилва, развихря, на моменти беснее, но бушува под нашия нежен контрол.

Оттеглям се на моменти и се гледам отстрани, смътно осъзнавам лудостта на палежа. Какво следва оттук нататък, не ми е ясно. „Ще пиша брилянтни статии като за най-добрите списания, ще търся и излаз на сцената...“. И това е залъгалка, защото никой извън колегията

не ги чете. Наливам голяма глътка в гърлото си. Изнервям се и продължавам механично, със смут и все по-гневно. „Ще си на сцената веднага, ако забъркаш скандална историйка, миризлива и гнусна. Сцената, защо ти е сцената, егоманиак?“ Хвърлям и съскам ритмично псувни под носа си с ожесточение. „Да се таковам в глупака!... Да го начукам на всички плямпала от гнусните медии! Осрахте пейзажа, гнусари!“ Станой долавя ожесточението ми:

— Никой не ти е виновен, мислителю! Така са устроени нещата у нас. Всеки прецаква другия, без да го цели и дори когато се старае да не го прави. Ние сами се прецакваме, защото не можем да казваме и правим точните неща в точните моменти.

— Аз определено не мога, Станьо, щом досега не съм се справил.

— Защо, справил си се, но само за да покажеш, че можеш. Помня доклада ти пред световния конгрес в Бостън. Защо не продължи така?

— Защо, защо... Има бариера, затова. Ти нали също ходи по разни форуми?

— Ходих, и ето докъде стигнах. Е, имам две статии в добри списания... Още ни няма на картата, сами се мачкаме с безкрайно мърморене, сами се отхвърляме, бягаме панически навън, и получаваме само безразличие. Но някои са доказали, че могат, и са пробили. В музиката, в литературата...

— Е, които са пробили, са пробили не от България, а като емигранти на Запад.

— Не всички са така. Който натисне повече, ако има какво да покаже, успява.

— Да минеш през иглено ухо... Шибана дискриминация, високомерие, купуват си направо мозъци, не провинциални творения.

— Никой не е казал, че светът е място справедливо, Спасе.

— Ако нещо не е признато на Запад, то не съществува! Не несправедливост, Станьо, светът е потънал в лъжа и обречен на разруха. В „цивилизация свят“ цъкат като зомбирани по работа, иначе не могат да си плащат сметките и ипотеките. И какво произвеждат? Все същите лъскави лайна. Виж ги само американците, със задниците им по сто килограма, как се тътрят по улиците на Ню Йорк.

— Ти ли ще им отвориш очите, философе? Аман от непризнати гении в посраната България! Със своите помпозни книги, написани на световно непознат език. На кирилица, дето сме я измислили тук.

Ръкопляскам шумно.

— Браво, браво! Една истина е посрана, докато не се измие и приведе в лъскав вид от англоезичните издания.

— Ами тогава издавай на Запад! Какво си го заусуквал?

— Виж какво, пиша постоянно и затова не ми остава време за Запад. Да напишеш нещо, ама много на ниво, разбираш ли, после да проучиш изданията, да намериш пари за преводач, за редакция, да изпратиш и да дочакаш мълчание и с рядко отговор, най-често отказ. Засега нямам сили и не съм опитвал нещо сериозно.

— Намерил си на кого да обясняваш. То тук няма кой да чете, въпросът не е само в бариерата.

Огнян, тихо момче, най-неочаквано се включва:

— Какви книги бе, бат Спасе? Всичко, каквото ми трябва, го намирам в интернет. Нашите професори ни пробутват учебниците си, не че няма инфо. При нас идват полуграмотни, иначе не са тъпи... Моите колеги в програмирането не четат нищо, освен техника. Вечер пълнят чалготеките в Студентския град.

— Ами да, хората са обръгнали от думи и май идва краят на книгите. Те вече не си говорят, изобилието им ги лишава от лице. Пламен е по-практичен:

— Бат Спасе, пиенето свърши. — Бъркам, вадя машинално портфейла.

— Ми иди пак да купиш.

— Ако магазинчето е затворено, от кръчмата по-надолу, — добавя Станой.

Огнян ни пречиства и възторгва, виждам го по обещените лица. В мълчанието, прашенето и воя на моменти усещам, че мозъкът ми пламти. Потръпвам и хвърлям екземпляр на *Утопията*. „Изхвърлям боклук от главата си!“ Вместо лекота ме промушва болка.

Мълчим и добавяме гориво... Кладата е алчна и поглъща купищата думи, не отлепяме очи от пламъците. „Половин милион години се повтаря това.“ Челото ми гори, а по гърба ме полазват мравки. Наоколо няма жив човек, никой не идва да пита, няма

признаци за пожарна. В романа на Бредбъри книгите се горяха от пожарни команди, въоръжени с мощни горелки, бълваха като дракони.

Пламен се връща с нови бутилки. Запалваме и отпиваме жадно, кладата бучи, а пламъците се увиват и усукват около едно ярко ядро. Воят ми напомня виелица. Озовахме се в непознат ритуал. Адска горещина, едва смогваш да хвърляш. Атакуваш, все едно влизаш в схватка, насочваш книгата и се оттегляш. А като отида до намаляващата купчина, чувам хора на щурците. Гърбът ми не спира да трепери ситно с онази мравешка нишка, която плъзва при завладяваща музика.

Времето се проточва и се губи, ликвидацията продължава монотонно, а има още материал. Станьо сочи кашон с папки, който се е катурнал и са се разпилели някакви листа.

— Какво е това професоре? Да не са безценни ръкописи?

— Честно казано братче не знам, хвърлих им едно око... май са конспекти.

Той отива до разсипаните листи, отпива дълбокомислена глътка и се вглежда:

— Конспекти от книги или проекти за бъдещите ти книги? Ти си знаеш, да не направим беля някаква, — и се усмихва ехидно. Отивам до кашона, събирам папките в него, хващам ги и една по една ги хвърлям в пламъците.

— Това е за огъня. И това е за огъня. — Изпитвам налудно освобождение. Станой се поклаща с лъснал врат:

— Ставаш за инквизитор. Знаеш ли, инквизиторите са били начетени хора.

Пламен:

— И изтънчени в мъченията психопати.

Огнян съблича тениската си:

— Като психопатите-убийци с изтънчен готварски вкус.

Запотен, Станой все повече замирихва на вкиснато мляко:

— Хобита всякакви, зависимости всякакви. Пиене, дрогиране, садизъм, мазохизъм...

— Но всички обичат огъня и горенето. Това е инстинкт, придобит от страха. Прачовекът се е пазел в тъмното от зверовете с огън.

Станой:

— Както си се увлякъл, гледаш ли поне какво хвърляш?

— Изхвърлям всичко, брат. Всичко...

— А можеш ли да ги изхвърлиш от главата си?

— Почти съм ги забравил. Ако ме питаш къде нещо го пише из моите книги, ще ми пишеш слаб. Не си правя илюзии: аз съм никой, а книгите умират. Всичко е в мрежата и нищо не е останало в главите на хората. Синът ти чете ли?

— В техния клас по литература един гледа филма „Под игото“ и го разказва на другите, и така четат класиците.

Пламен:

— Парите също са вече в мрежата. С няколко бутона можеш да прехвърлиш всевъзможни суми от София до Бахамите.

Аз:

— Банките се крепят на доверието на милиарди вложители. А книгите — на доверието на милиарди читатели: все несигурни неща, ако мерим с векове. Абе вие умници къде бяхте като се мъчех да си предлагам книгите. Всеки много знае, а никой не чете.

Станой:

— А не обиждай, брат. Аз си оставям човек на духа...

Огнян:

— Абе професоре, какво пише там.

— Взирам се дълго, докато забележа. Малки периферни пламъци тъкмо изяждат папка с надпис: ДНЕВ... Правя ловко движение към огъня и я избутвам с клонче. Пламен и Огнян се смеят.

— Бат Спасе, зависим си още. — Тупам папката в тревата, трудно я угасям. Вътре са някакви записки. От кога е това? Отварям, на първата страница пише: „Горна баня...“. Я гледай, записките от болницата в Горна баня от 1991, когато лежах след злополука. Взирам се на светлината на огъня: не разчитам почти нищо. То и на дневна светлина вече не си чета почерка. Миг на изпитание, тъмнината ми помага да реша.

— Ега ти глупостите! — Хвърлям папката в огъня.

Настрани е паднал масивен и обгорен остатък от *Капиталът* на Маркс. — Вижте, тази тухла няма изгаряне. Още е почти цяла, а от часове е в огъня.

Пламен:

— Защо хората изобщо пишат всички тези планини от думи?

Станой:

— Главно за да чешат Егото си.

— Ами ако ти хрумне нова истина и тя е важна за хората?

— Знаеш ли, през ден ми идват някакви истини, и ако си въобразя, че хората трябва да ги узнаят, трябва да съм откачил.

Станой:

— Но истината е пак в словото...

— А как се разпознава?

Пламен:

— Тогава правилно са горили. Даже малко са горили.

Станой:

— Силното слово се познава, то остава... А идеи много, политиците ги развяват като парцали, докато наивниците се палят. Има ли наказан идеолог?

Огнян:

— То няма наказан политик, ти идеолог.

— Има изгорели за думи — намесвам се аз. — Джордано Бруно... Допреди петнайсетина години пълнеха лагерите за думи.

В малките часове сме, огънят е позатихнал, но е стигнал до бяло отвътре. Щурците вилнеят, писъкът им се разгаря. Поизтрезнявам, напълзява ме страховита мъгла. Събирам и предавам на огъня няколко разпръснати книги. Гледам нагоре, звездите блещукат замислено и далечно. Захласвам се, чак вратът ме заболява. Отгоре тишината на звездите. Отпред прашенето на огъня, до теб приятелите. На човек какво още му трябва?

— Момчета, остана ли винце?

— Изпихме го, бат Спасе.

Станой:

— Има ракия. — Отпивам тънка глътка и тя сякаш засилва огъня, връщам на Станой. — Чувствам се като новороден, братко. Майната му на писането. Майната му на университета, превърнал се е в... застояло благо.

— Майната му, майната му... Айде утре подай молба за напускане! Питаш ли ме мен? — Станой отпива отнесено. Подава бутилката на Оги. — Ела да станем колеги, тогава друго ще приказваш.

— Плашиш куче със салам...

— Ах, Станьо, много сме изолирани тук... — Умълчаваме се пак, огънят съскащо прочита още няколко книги.

— Татковина — *таковина!* — смея се ехидно. — Сърдити интелектуалци хулят всичко наше, а хората им го връщат с безразличие. Оплакват се, че били „вътрешни емигранти“, но когато им предложат парче торта, лапат с апетит. А аз си мълча и скърцам със зъби: не мога да убедя и брат си, че сме длъжни да чистим постоянно и да бутаме нещата напред. Бакшишите и сърдитите умници повтарят до втръсване, че живеем в кочина, а все някой друг трябва да почисти... А иначе пълна слободия. Може ли един немски доцент да си запали книгите и да си ги гори цяла нощ в околностите на Лайпциг?

Станой:

— Прав си, но няма и да стигне до там. Твоят колега от Германия публикува в издателства с голяма публика.

Пламен:

— То пък една публика... Двама немци си пият бирата. Единият пита другия: Абе сина ми има рожден ден. Какво да му подаря? Другият: Ми подари му книга. Първият: Ами, той вече има една.

Станой изчезва в тъмното към Ладата и се връща с ново шише.

— Май си изтрезнял, професоре. Подкрепи се. И това се прави на огън. Пекли сме я с едни приятели.

Идва ми добре, прогаря гърлото. Преглъщам и изведнъж ме залива сломяваща тъга чак до петите.

— Оги, Оги, добро момче си ти! Обичаш четенето, знам, ама не смееш да си кажеш. — Огнян мълчи, нещо се е вкиснал. След минута се обажда най-неочаквано:

— Всичко на кладата, а бат Спасе? Но кладите са били предимно за хора, нали така!

— Кахво намекваш? — питам завалено. — Не си играй с огъня момче! Зелен си още. Да, скъпи, кладите са за хора. — Отпивам гневно, някакъв нереален и пакостен възторг обхваща цялото ми същество. Събличам се и хвърлям дрехите си в огъня. Тениската и после бермудите. Пристъпвам към кладата. Станьо ми се нахвърля:

— Ехейй, ти в ред ли си?

— Ти какво, в ред съм... Ей, пичове! Не си го и помисляйтееее! — размахвам пръст и се клатушкам.

Огънят постепенно затихва, унася се като човек. Ликвидацията продължава.

Просветлява, Зорницата е изгряла. Някъде от Панчарево се разнася кукуригане. Аз излизам от унеса си. Подхвърлям в огъня още няколко книги, разпръснати наоколо. Понамествам остатъците от срутената клада. Пронизва ме идея и ме хваща див ентусиазъм.

— Сега ще изтанцуваме един... тракийски танц. Траките са нямали писменост, нали такаа. Пълно мълчание за себе си, не им е пукало за пиар. На гръцки „слово“ е „логос“... славянското „лъготене“ откъде ли идва...? Ха-хааа. Траките пиели вино и танцували бойни танци. Танцували са и около кладата с трупа на близък.

Тръгвам, обърнат към огъня, с пристъпване и леко подскачане с вдигнати ръце, по боксерки. Обикалям, думкайки гласно и в такт, „като тракийски жрец“. — Пам — пам-пам, пам — пам-пам, — пам-пам. Хайде момчета, искам компания!

Пламен си сгъва дрешките.

— А така момче е! — подкрепям го аз. — Голотата е свобода. Те са танцували голи, виж на Панагюрското съкровище. — Станьо взема празна бутилка и удря ритмично и глухо някакво кухо парче дърво. Танцуваме още и още, Огънян ни гледа като побъркани. Мяръвам очите на Станьо с блестящи пламъчета, втренчени в огъня... Усещам се свободен и див. Забравям всичко, изчезвам. Пам — пам-пам, пам — пам-пам, — пам-пам... изпадам в транс...

После се връщам отнякъде, от много далеч. Всички са си тук, насядали са уморено. Кладата е изгълтала всичко, погълнала е и себе си, жарта гасне в сива пепел. Книгите са мъртви, лек ветрец раздвижва черни ефирни парченца из ливадата. Останала е пепелта, много пепел. Никога не съм се чувствал толкова свободен и опустошен. Изтокът порозовява. Слънцето се появява и поляната пламва в топло жълто. Примижал, усещам нежно докосване, отвътре съм празен. Оставам с вдигнати ръце.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.